

Riktningar och riktlinjer för planering av lokaler – förskola och grundskolan

Beslutad av Barn- och utbildningsnämnden 2021-10-27

BORLÄNGE

Innehåll

Riktningar och riktlinjer för planering av lokaler – förskola och grundskolan	0
Innehåll	4
1 Generellt	5
1.1 Inledning.....	5
1.2 Planering för långsiktig lokalförsörjning – Organisation och arbetsätt	5
1.2.1 Process för lokalförsörjningsarbetet	6
1.3 Riktningar för lokalplanering och andra styrande regelverk	7
1.3.1 Barnrättsperspektivet.....	7
1.4 Samverkan och delaktighet	8
2 Riktningar för planering av lokaler	8
2.1 Ekonomiskt hållbara enheter	8
2.2 Lokalisering.....	9
2.3 Minska och motverka segregationen	9
2.4 Effektiv lokalanvändning	10
2.5 Stadieindelning grundskola	10
2.6 Det fria skolvalet och anvisad grundskola	10
2.7 Tillfälliga lösningar	11
2.8 Ekonomisk styrning av lokalanvändning.....	11
2.8.1 Beslut och information till nämnderna	11
2.8.2 Ersättningsmodell för lokaler	11
2.8.3 Budget för investeringar och lokalkostnad.....	11
2.9 Samordning med fristående huvudmän.....	12
3 Riktlinjer för utbildningslokalernas utformning vid ny-, om- och tillbyggnation	12
3.1 Förskolelokaler	13
3.2 Grundskolelokaler	13
3.3 Nyckeltal och delningstal i planeringsarbetet	14
3.4 Flexibilitet	14
3.5 Trafikmiljö.....	14
3.6 Tillgänglighet	15
3.7 Arkitektur.....	15
3.8 Trygghet och säkerhet	15
3.9 Inomhusmiljö.....	15
3.10 Digitalisering och lärmiljöer.....	16
3.11 Utomhusmiljö	16
3.12 Personalutrymmen.....	16
3.13 Miljö, hållbarhet och kvalitet.....	16
4 Styrdokument	17
4.1 Lagstiftning, allmänna råd	17
4.2 Kommunala styrdokument.....	17

1 Generellt

1.1 Inledning

Förskolor och grundskolor i Borlänge kommun ska präglas av långsiktighet i synen på kunskap, lärande, individuell utveckling och socialt samspel. Lärmiljöerna ska stödja ett pedagogiskt arbete i enlighet med gällande skollag och läroplaner och samtidigt kunna möta framtida förändringar i barn- och elevunderlag, organisation och arbetssätt. Förskolor och grundskolor ska vara hållbara över tid, inte enbart med avseende på ekonomisk och fysisk hållbarhet utan även social och ekologisk hållbarhet.

Dokumentet "Riktningar och riktlinjer för planering av lokaler - förskola och grundskola" är vägledande för kommunens planeringsarbete med lokalförsörjning och lyfter de aspekter som anses vara av betydelse för att kunna skapa välplanerade lärmiljöer, optimal lokalanvändning, hållbara enheter, miljöer som ska stimulera barns och elevers lust att lära samt att barn, elever och personal känner stolthet över förskolan och skolan. Riktningarna är ett samarbete inom kommunen som ansvarig för skolväsendet, kommunen som fastighetsägare och olika myndighetsaktörer som utövar tillsynsansvar samt huvudmannen som verksamhetsutövare.

Förskolan och grundskolan ska kunna möta framtida förändringar och det ställer krav på att verksamheternas lokaler ska vara flexibla. Flexibla lokaler innebär att olika lärmiljöer kan medges i samma fysiska avgränsning, beroende på verksamhetens behov och hänger tätt samman med behovet av att kunna förändra exempelvis arbetssätt och förändring av storlek på barngrupper och elevantal.

Riktningarna fastställs av Barn- och utbildningsnämnden. Revidering av riktningarna hanteras av bildningssektorn i samråd med övriga sektorer och kommunens ledningsgrupp. Fastställande av revideringar sker via Barn- och utbildningsnämnden eller av denne utsedd ansvarig.

1.2 Planering för långsiktig lokalförsörjning – Organisation och arbetssätt

Borlänge kommun har det yttersta ansvaret för att erbjuda alla barn i skolpliktig ålder en skolplacering och att erbjuda vårdnadshavare en förskoleplats inom fyra månader efter ansökan om en barnomsorgsplats.

När det finns behov av nya lokaler för att kommunen ska kunna fullfölja sitt huvudansvar inom skolväsendet kan berörda nämnder i egenskap av ansvarig för skolväsendet beställa nya lokaler av kommunens fastighetsägarrepresentant, Kommunfastigheter. Verksamheten hyr samtliga lokaler av kommunfastigheter.

1.2.1 Process för lokalförsörjningsarbetet

Texten nedan visar på ett strukturerat arbete med lokalförsörjningsprocessen där underlag för lokalbehovsplan samt lokalförsörjningsplan presenteras och där processen för framtagandet av dokumenten förtydligas. Med struktur i arbete och ansvar finns förutsättningar för ett ändamålsenligt arbete med lokalförsörjningen i Borlänge kommun.

En **lokalbehovsplan** tas fram i varje nämnd med lokalbehov för sin verksamhet. Lokalbehovsplanen innehåller information från alla verksamheters lokalbehovsbeskrivningar eller motsvarande underlag. En person ur gruppen som tagit fram verksamhetens lokalbehovsbeskrivning medverkar i nämndens arbetsgrupp för framtagande av lokalbehovsplanen. Lokalbehovsplanen är ett dokument som berörd sektors ledningsgrupp ansvarar för framtagandet av och som ledningsgruppen ställer sig bakom. Lokalbehovsplanen beslutas och fastställs i berörd nämnd.

Beslut gällande lokaler för specifika enheter hanteras i den kommunövergripande lokalförsörjningsplanen och kommer att lyftas i Barn och Utbildningsnämnden inför varje enskilt ställningstagande gällande lokalbehov. Beslut gällande investeringar görs för respektive aktuellt projekt av kommunstyrelsens arbetsutskott.

Lokalstrateger och förvaltare från kommunfastigheter (KFA) är behjälpliga i nämndernas arbete med lokalbehovsplaner och även i de fall verksamheterna behöver uppgifter till lokalbehovsbeskrivningen.

Framtagen lokalbehovsplan utgår från beskrivningar av respektive verksamhets behov. Behovet utgår från framtagna riktningar och riktlinjer för lokalplaneringen för nämndens verksamheter. **Lokalbehovsbeskrivningarna** kan se olika ut i olika verksamheter både till innehåll och omfattning. Lokalbehovsbeskrivningen är inget krav, de uppgifter som ska lämnas till nämndens lokalbehovsplan kan lämnas på annat sätt om det bättre passar verksamheten.

Nämndernas lokalbehovsplaner utgör arbetsmaterial för lokalstrategigruppen (LSG) som tar fram kommunens övergripande **lokalförsljningsplan**. Representant från omsorgsnämndens, barn- och utbildningsnämndens, gymnasie- och arbetsmarknadsnämndens, kultur- och fritidsnämndens, socialnämndens och kommunstyrelsens arbetsgrupper som tagit fram lokalbehovsplaner medverkar i LSG:s arbete med framtagande av lokalförsörjningsplanen för att ge kontinuitet åt arbetet. Arbetet förenklas då strukturen på nämndernas lokalbehovsplaner är densamma.

Sammankallande och ledande i LSG är den på kommunfastigheter ansvarige lokalstrategen.

Inom bildningssektorn finns en operativ styrgrupp för lokalförsörjning av sektorns verksamheter. Operativa styrgruppen ger rikttningsbeslut till sektorns beredningsgrupp för föreslagna åtgärder/insatser för ytterligare beredning eller beslut om förslag till lokalbehovsplanerna/lokalförsljningsplan. Operativa styrgruppen leds av Sektorchef för bildningssektorn och består av verksamhetschefer för förskola och skola/vux, Plan och mark, Kommunfastigheter, Kost och Lokal samt Kultur och fritid. Beredningsgruppens arbete bedrivs i projektform och genomförs av tjänstemän i Borlänge kommun. Representanter i en beredningsgrupp från såväl bildningssektorn, samhällsbyggnadssektorn och verksamhetsstöd deltar i arbetet.

1.3 Riktningar för lokalplanering och andra styrande regelverk

Det är skollagen, läroplaner, timplaner med mera som är styrande för huvudmannens verksamhet. Även miljöbalken, Arbetsmiljölagen, livsmedelslagen och Folkhälsomyndigheten påverkar verksamheten och dess lokaler. För byggnaden gäller bland annat Plan- och bygglagen och Boverkets byggregler.

I arbete med lokalförsörjning och lokaleffektivisering ska det tas hänsyn till andra riktningar och styrande dokument som återfinns både inom bildningssektorn och inom Borlänge kommun som ex. Strategisk plan, Miljöstrategi, Översiktsplan (FÖP), Utbyggnadsplan, Serviceplan, Träbyggnadsstrategi, Parkeringsstrategi, Plan för avfall samt riktlinjer för skolskjutsar, idrottslokaler och kost- och lokalservice.

Riktningarna ersätter inte grundläggande krav som lagstiftning, förordningar, föreskrifter och branschregler ställer inom respektive område, utan ska ses som ett komplement med förtydliganden kring vissa områden som anses vara av särskild vikt för att det ska bli en väl fungerande förskola och grundskola.

Hänsyn ska tas till av verksamhetens, nämndens eller kommunens andra beslutade styrdokument.

Beslutade lokalbehovsplaner skall ligga till grund för större investeringar inom kommunens övergripande lokalförsörjningsplan.

Där det finns beslutade lokalprogram för förskola och grundskola ska de användas till grund för lokalernas utformning för att uppnå förenkling och kvalitetssäkring för kommande om-, till- och nybyggnadsprojekt.

1.3.1 Barnrättsperspektivet

Den 1 januari 2020 blev barnkonventionen svensk lag. Varje huvudman måste anpassa sitt arbete och val av metoder utifrån sina förutsättningar och behov, så länge de krav som följer av skollagstiftningen och barnkonventionen uppfylls.

Det är huvudmannen för verksamheten som ansvarar för att barnrättsperspektivet beaktas när det ska byggas en ny förskola, grundskola eller gymnasieskola. Barnrättsperspektivet är ett förhållningssätt som innebär att man arbetar rättighetsbaserat och har barnkonventionen som utgångspunkt i arbetet med barn samt i beslutsfattandet som rör barn. Det innebär att man förhåller sig till de fyra grundprinciperna som återfinns i barnkonventionen. Detta kan förklaras utifrån att man vid beslut eller inför ett beslut som beslutsfattare alltid beaktar de fyra grundprinciperna eller flera artiklar i konventionen, exempelvis att barn ska få komma till tals i beslut som rör dem. På vilket sätt och i vilken grad avgörs utifrån bedömning av respektive förändrings omfattning och karaktär samt hänsyn till barnets ålder och mognad.

De fyra grundprinciperna är:

- Artikel 2: Alla barn har samma rättigheter och lika värde. Ingen får diskrimineras.
- Artikel 3: Barnets bästa ska beaktas vid alla beslut som rör barn. Vad som är barnets bästa måste avgöras i varje enskilt fall och hänsyn ska tas till barnet egen åsikt och erfarenhet.
- Artikel 6: Alla barn har rätt till liv, överlevnad och utveckling. Här handlar det inte enbart om fysisk hälsa utan även om den psykiska, moraliska, andliga och sociala utvecklingen.

- Artikel 12: Alla barn har rätt att uttrycka sin mening och få den respekterad. Hänsyn ska tas till barnets åsikter i frågor som berör honom eller henne, hänsyn ska tas till barnets ålder och mognad.

1.4 Samverkan och delaktighet

Samverkan och delaktighet vid lokalförändringar sker med personalen i berörda verksamheter. Rektors och skolpersonalens främsta uppdrag är att i vardagen tillgodose att eleverna når högre måluppfyllelse. Därför värnar vi om deras arbetstid för sina respektive grunduppdrag. Inom den centrala organisationen finns därför stöd för lokalrelaterade arbetsuppgifter i byggprocessens alla skeden.

Vid varje större byggprojekt utses projektgrupper från ett tidigt skede(planering/projektering) till den senare byggfasen med representanter från den centrala organisationen och från respektive berörda verksamheter (skola, fritid, kost och lokal m.m.). Genom det arbetet skapas former för samverkan och delaktighet för rektorer och skolpersonal.

Facklig samverkan vid lokalförändringar sker lokalt på respektive enhet med den verksamhet som berörs av förändringen. Gäller det en större förändring gällande lokal och/eller verksamhet sker samverkan inom verksamhetssamverkan för förskolan eller grundskolan. Där deltar fackliga ombud för samtliga berörda fackförbund och ansvariga verksamhetschefer (skolchefer).

2 Riktningar för planering av lokaler

Med utbildningslokaler avses alla former av lokaler för pedagogisk verksamhet inom Barn- och utbildningsnämndens ansvarsområde. Begreppet utbildningslokal omfattar också den direkta utemiljön som finns i anslutning till respektive utbildningslokal.

Förskolor och grundskolor planeras så att de är hållbara över lång tid och kan möta framtida pedagogiska eller organisatoriska förändringar. Storlek och omfattning av lokalerna ska anpassas så att lokalerna nyttjas effektivt med hänsyn till den ersättning som huvudmannen får för en fungerande ekonomisk enhet.

2.1 Ekonomiskt hållbara enheter

Vid behov av nya lokaler är det utbildningssektorn som i samråd med huvudmannen för verksamheten och kommunfastigheter anger förskolans och grundskolans platskapacitet. Platskapacitet, behov av särskole- eller resursverksamhet och barnomsorg på obekvämt arbetstid fastställs i samband med beställning av nya enheter. Antal barn eller elever ska ge tillräckliga förutsättningar för ekonomisk hållbarhet för huvudmannen.

Riktningar avser planering av lokaler för:

- Förskola för barn 1–5 år
- Skolbarnomsorg (fritidsverksamhet) för barn 6–12 år
- Grundskola åk F-9 inklusive särskola

Lokaler för pedagogisk omsorg berörs inte då verksamheten till största del bedrivs i hemmiljö.

2.2 Lokalisering

Lokalisering av nya förskolor och grundskolor ska göras så att det finns tillgång till utemiljöer och naturområden, så att det finns nära och säkra gång- och cykelvägar och god kollektivtrafik, och som skapar ökade förutsättningar för alla barn och elever till en likvärdig skola.

Skollagen reglerar inte var förskole- och skolverksamheten ska ske. Läroplanen för förskolan belyser däremot vikten av ändamålsenliga lokaler. I skollagen anges att för utbildningen ska de lokaler och den utrustning finnas som behövs för att syftet med utbildningen ska kunna uppfyllas.

Reglering av skollokalers placering finns i Miljöbalken och Plan- och bygglagen. Enligt lokaliseringsprincipen 2 kap 6 paragraf ska platsen där verksamheten bedrivs vara lämplig. En sådan plats ska vara vald så att ändamålet kan uppnås med minsta ingrepp, och så liten risk för negativ påverkan som möjligt, på människors hälsa och miljön.

I lokaliseringsarbetet för nya skolor för de yngre åldrarna ska placeringen nära hemmen prioriteras. Skolplatser för elever i åk 7–9 kan vid behov lokaliseras med längre avstånd mellan hem och skola.

2.3 Minska och motverka segregationen

Segregation berör många områden i samhället och det är viktigt att ta hänsyn till det när orsakerna bakom segregation lyfts. Segregationen förekommer till exempel inom utbildning, boende och arbetsmarknad. De olika områdena hänger nära samman och påverkar varandra – boendesegregation påverkar skolsegregation som påverkar segregationen på arbetsmarknaden och tvärtom. Boendesegregationen påverkar till exempel hur elevsammansättningen i skolorna ser ut.

Insatser för att öka integrationen ska inte bara handla om att minska effekterna av befintlig segregation utan att främja en jämnare och mer blandad elevsammansättning genom:

Strategiska skolbyggen möjliggörs fysiska insatser för att minska skolsegregationen.

Strategiska val av anvisad skola kopplat till bostadsområden.

Motverka segregationen genom ekonomisk och personell resursfördelning som tar hänsyn till olika bakgrundsvariabler i syfte att kompensera för skolornas olika förutsättningar (socioekonomisk resursfördelning).

Påverka elevströmmar genom att skapa tillfällen för omorganisation av våra skolenheter, ombyggnation eller anläggning av nya skolor.

Skapa jämlika förutsättningar för alla till ett aktivt skolval.

2.4 Effektiv lokalanvändning

Lokaler för utbildningsverksamheten ska så långt som möjligt även kunna användas för såväl annan kommunal som icke-kommunal verksamhet för att öka nyttjandegraden av kommunens lokalresurser. Möjlighet till samnyttjande av lokaler ska eftersträvas, särskilt lokaler såsom ungdoms- och fritidsverksamhet, bibliotek, idrottshall och andra möjliga uthyrningsobjekt/funktioner. Fler funktioner och professioner kopplade till skollokalen med syfte att möjliggöra aktiviteter före och efter skoltid, stärka integrationen, föräldrasamverkan, aktiv fritid samt relationer mellan olika aktörer i och omkring skolan och vara trygghetsskapande ger möjligheter att göra skolan som en del av staden. Att öppna upp skolan som en arena där fler funktioner samverkar förutom skolans traditionella professioner bidrar till möjligheter att möta alla barn och dess familjers behov.

2.5 Stadieindelning grundskola

Hur man organiserar skolorna utifrån stadieindelning har förändrats över tid. Läroplaner, timplaner, betygssättning, andel lärarbehörighet är bl.a. faktorer som ligger till grund för hur en huvudman organiserar sina skolor. Därtill behöver behovet av platser utifrån prognos av elevantal och elevutveckling över tid analyseras. 2019 togs ett nationellt beslut om att återinföra låg-, mellan- och högstadiet. En 10-årig grundskola föreslås till 2026. Att förändringar kan ske över tid är av vikt att väga in i planering av nya skolor mot rådande behov av stadier/årskurser.

Planeringsarbetet för nya- och/eller grundskolor som står inför omorganisation utgår därför från rådande behov och kan därav vara olika från skola till skola.

Strävan finns dock att möta befintlig stadieindelning i gällande nationella styrdokument som läroplan och timplan.

Läsåret 2020–2021 finns följande stadieindelningar i Borlänge:

- Förskola – åk 3
- Förskola – åk 6
- Förskoleklass – åk 6
- Förskoleklass – åk 9
- Åk 7–9
- Förskoleklass – åk 4
- Förskoleklass – åk 2
- Åk 3-åk 6

2.6 Det fria skolvalet och anvisad grundskola

Kommunen ska utifrån de nationella styrdokumenterna kunna erbjuda plats i grundskoleelevens närområden. Enligt skollagen har vårdnadshavare/elever rätt att välja skola. Skolornas kapacitet, den kommunala ekonomin och skolorganisationen begränsar dock möjligheterna idag till ett helt fritt val. Alla elever är garanterad en plats på en skola inom närområdet där eleven är bosatt. Det kan vara den närmaste alternativt den näst närmaste skolan till där eleven är bosatt. För att säkerställa plats och skolskjuts så utgår planeringsarbetet från antal boende elever inom skolområden.

2.7 Tillfälliga lösningar

Tillfälliga lösningar skall ha ett slutdatum som skall definieras i och med etableringen. Tillfälliga lokaler fyller oftast två syften; dels för att täcka för ett tillfälligt ökat behov, men också för att parera om tillgången på lokaler understiger behoven. Om en tillfällig lösning tas i bruk, där behovet inte är av tillfällig natur, så skall arbetet med den långsiktiga lösningen påbörjas parallellt med beslut om den tillfälliga lösningen. Av det följer att längden för tillfälliga lösningar begränsas till tiden det tar att säkerställa en mer permanent lösning eller att det tillfälliga behovet avtar.

2.8 Ekonomisk styrning av lokalanvändning

2.8.1 Beslut och information till nämnderna

Lokaler är en stor kostnad för verksamheterna och det är viktigt med en effektiv lokalförsörjning och lokalanvändning så att resurserna används så ändamålsenligt som möjligt. Viktigt i nämndens ansvar är därför att ta fram och besluta om lokalbehovsplan för nämnden samt beställa nya lokaler och anpassningar av lokaler utifrån verksamhetens behov.

Nämnden behöver för sin styrning också regelbundet informeras med nyckeltal och ekonomisk information om lokalkostnader och lokalanvändning.

2.8.2 Ersättningsmodell för lokaler

Ersättningsmodellen för lokaler för nämndens ramberäkning bygger på att nämnden erhåller kompensation av ökade hyreskostnader till följd av lokalinvesteringar. Den fristående utförare ersätts, i enlighet med lagstiftningen om bidragsgivning på lika villkor, med ett belopp per barn/elev som motsvarar den kommunala utförarens genomsnittliga lokalkostnad per skolform och ålderskategori.

Ersättningsmodellen för den enskilda kommunala grundskolan innebär att skolan får full kompensation för den budgeterade lokalkostnaden. I lokalkostnaden ingår kostnad för internhyra, el, värme, vatten, städning, lokalinventarier, vaktmästeri, övriga fastighetskostnader och avskrivningar. Investeringen innebär därför inte någon ekonomisk konsekvens för den enskilda skolan.

Med denna ersättningsmodell är det viktigt att en överordnad till rektorn beställer ny- och ombyggnationer. Den operativa styrgruppen för lokaler inom Bildningssektorn (se punkt 1.2.1) har en viktig roll i detta i sitt uppdrag att försörja verksamheten med ändamålsenliga och kostnadseffektiva lokaler. Delegationsordningen är så utformad att verksamhetschef, sektorchef och nämnd har rätt att besluta om utökat hyresåtagande inom olika beloppsintervaller.

2.8.3 Budget för investeringar och lokalkostnad

Det är kommunfullmäktige som fastställer investeringsramen för förskolor och grundskolor och ansvaret för att investeringsbudgeten finns hos kommunfastigheter. Budget för inventarier och utrustning finns under Barn- och utbildningsnämnden.

I årsplanen för verksamheten ska en budget för de investeringar och hyreshöjande åtgärder som planeras under kommande år fastställas. I processen för att fastställa denna budget tas önskemål in från enhetschefer/rektorer. Dessa önskemål får vägas mot lokalernas funktionsvärden, nyttan med åtgärderna och den budget som finns till förfogande.

På samma sätt som politiken fastställer en ram för investeringsåtgärder och hyreshöjande åtgärder så fastställs budgeten för lokalkostnader per verksamhetsområde i den av Barn- och utbildningsnämnden beslutade verksamhetsbudgeten. På så sätt säkerställs att lokalkostnaderna håller sig inom planerade ramar.

2.9 Samordning med fristående huvudmän

Bildningssektorn verkar för ett ömsesidigt informationsutbyte med fristående skolhuvudmän för att såväl fristående skolhuvudmännen som Barn- och utbildningsnämnden har möjlighet att planera och dimensionera skolor utifrån ett helhetsperspektiv. Informationsutbytet kan handla om bland annat kapacitet i befintliga verksamheter, information om planerade nyetableringar och eventuell avveckling av verksamhet. Informationsutbytet sker som en del inom den årliga dialogen med de fristående enheterna och kommunens representanter (skolchef och kvalitetsutvecklare). Kommunernas representanter arbetar kontinuerligt i nära dialog med fristående huvudmännen. Fristående utförare kan enskilt ta kontakt med barn- och utbildningsförvaltningen för information om:

- frågor som berör information och bedömning av befolkningsutveckling, platsbehov, kommunens planer för specifika områden i staden, för vägledning om tillvägagångssätt för att få kontakt angående markförsäljning, detaljplaneprocesser, och
- för att informera hemkommunen om kapacitet och förändringar av den fristående huvudmannens verksamhet, volymförändringar, nyetableringar.

3 Riktlinjer för utbildningslokalernas utformning vid ny-, om- och tillbyggnation

Det finns inte någon lagstiftning som talar om hur stora eller små lokalerna i en förskola, grundskola eller gymnasium ska vara. Det är lokalernas ändamålsenlighet för den verksamhet som ska bedrivas i lokalerna som ska vara i fokus. För att uppnå ändamålsenlighet kan krav från bland annat läroplaner, ventilation, buller och smittskydd påverka behovet av yta och utformningen av utbildningslokalerna.

Lokalerna ska inrymma efterfrågade funktioner och erbjuda såväl barn och elever som vuxna arbetstagare omsorgsfullt utformade arbets- och inom- och utomhusmiljö med goda estetiska och arkitektoniska kvalitéer.

Miljön ska skapa förutsättningar för möten och kommunikation samt stimulera till socialt samspel mellan såväl barn, pedagoger och vårdnadshavare som samhället i stort.

Förskolor och skolor ska utgöra arkitektoniskt värdefulla inslag i samhället som tydligt signalerar vikten av kunskap och barns och elevers värde.

Kökets utformning är en bedömningsfråga i fall till fall utifrån förskolan/grundskolans storlek, lokalerna beskaffenhet, möjlighet till samnyttjande m.m. Tillagningskök ska prioriteras framför mottagningskök.

3.1 Förskolelokaler

För att långsiktigt upprätthålla en god pedagogisk standard och ekonomisk hållbar drift på såväl fastigheter som i verksamheten så strävar vi efter att de nya förskolorna planeras för minst 6 avdelningar om det är lämpligt utifrån de geografiska förutsättningarna och verksamhetens behov. Det innebär att den minsta bärkraftiga enheten har 90–120 barn med i genomsnitt 15–18 barn per avdelning. Genom att samla kompetens på en större enhet, med flera pedagoger/lärare och annat vuxet stöd, kan vi säkerställa att barnen och eleverna ges de bästa förutsättningarna att nå sina mål.

Förskolans byggnad kan utformas i flera plan för att få en mer sammanhållen verksamhet. Vid planering av nya förskolor ska de, om möjligt läggas i anslutning till närliggande grönområde. Nya förskolor planeras i storlek utifrån behov för att möjliggöra samlokalisering av mindre enheter samt enheter med stort underhållsbehov.

Förskolan ska inrymma följande funktioner:

- "Barnens arena" med plats för lärande, skapande, temalekar, samlingar, mat, hygien och vila.
- Personal- och administration
- Tillagningskök
- Förskolegård (utemiljö)

3.2 Grundskolelokaler

För att långsiktigt upprätthålla en god pedagogisk standard och ekonomisk hållbar drift på såväl fastigheter som i verksamheten så bör elevantalet per enhet inte understiga 350 elever. Genom att samla kompetens på en större enhet, med flera pedagoger/lärare och annat vuxet stöd, kan vi säkerställa att barnen och eleverna ges de bästa förutsättningarna att nå kunskapsmålen.

Vid ny- om- och tillbyggnationer innebär det att den minsta identifierade enhet som anses bärkraftig är:

- Åk F-6 skolor har minst två klasser i varje årskurs och att det sammanlagda elevantalet når upp i 350–420 elever
- Åk 7–9 skolor har minst 5 klasser i varje årskurs och att det sammanlagda elevantalet når upp i 450–480 elever

Skolor som har elevantal som understiger de rekommenderade storlekarna bör regelbundet utvärderas och prövas. Till exempel om söktrycket till en skola minskar och/eller har lågt elevantal bör det undersökas om omorganisation är möjlig inom ramen för en eller flera rektorers ansvarsområden med stöd av ansvarig skolchef.

För att skolorna ska vara kvar om elevantalet understiger det rekommenderade antalet kommer det krävas särskilda skäl. Skälen för att skolorna kan vara kvar även om inte elevantalet når upp till det rekommenderade elevantalet kan var något av följande:

- Att det inte finns lokaler/plats till eleverna på en närbelägen skola
- Övergripande styrdokument, som exempel Översiktsplaner, Serviceplan m.m.
- Övriga politiska beslut

I en grundskola ska det finnas tillgång till ändamålsenliga lokaler med undervisningsytor, skolbibliotek, matsal, elevhälsovård, personal- och administrationsytor, idrott och storkök. Det ska också finnas en ändamålsenlig skolgård/utemiljö. Skolbarnomsorgen (fritidshemmet) ordnas inom skolans ordinarie undervisningslokaler.

Skolverksamheten kan vara belägen i ett eller flera våningsplan. Behov av nya lokaler för undervisning i ämnet idrott och hälsa sker i samråd med kultur och fritid.

3.3 Nyckeltal och delningstal i planeringsarbetet

För att jämföra och analysera verksamhetsytor för både befintliga och nya verksamhetslokaler behövs nyckeltal. I Borlänge kommun strävar vi efter att lokalytan per elev eller barn uppgår till, vid nybyggnation, byggs med minst 12,5–14 m² per skolelev och 10 m² per förskoleplats (LoA). I nyckeltalen ingår samtliga lokaler som behövs för verksamhetens genomförande exklusive driftutrymmen (rum med ventilation och teknikstyrning), tillagningskök, idrottshallar, städutrymmen och rum för avfalls- och sopsortering.

Nyckeltalen kan användas under förutsättning att det finns delningstal för grundskolor och förskolors dimensionering. För grundskolor i årskurserna F-6 gäller 25–30 elever per klass, för årskurserna 7–9 gäller 30–32 elever per klass. För förskolan gäller nyckeltalen under förutsättning att varje avdelning har i genomsnitt 15–18 barn.

3.4 Flexibilitet

Lokalernas utformning och konstruktion ska möjliggöra ett flexibelt nyttjande både i ett kort- och långsiktigt perspektiv. Med flexibilitet avses:

- Generalitet – lokalerna skall utformas så att de medger olika typer av användning och möjliggöra uthyrning i högre grad.
- Tidigare erfarenheter och framtagna koncept bör ligga till grund för lokalernas utformning och vid upphandling.
- Lokalerna ska kunna användas av olika verksamhetsformer (skola/förskola/fritids) och enkelt förändras vid behov.
- Variation – lokalerna ska innehålla ett varierat utbud av rumstyper, rumsstorlekar och inredning/utrustning så att flexibilitet kan uppnås genom omflyttning inom lokalen/lokalerna.
- Ombyggbarhet – planlayout, byggnadsutformning och tekniska system ska planeras med sikte på att ombyggnader lätt ska kunna genomföras utan att kraven på funktion, hållbarhet och kvalitet åsidosätts.
- Byggnadens arkitektoniska utformning ska också möjliggöra en flexibilitet och utformningen ska även stå sig över tid.

3.5 Trafikmiljö

Vid nyetablering ska det finnas nära och säkra gång- och cykelvägar och nära anslutning till kollektivtrafik. Vid ny- och ombyggnad ska möjligheten att angöra cykel för både elever, personal och besökare möjliggöras. Trafiksäkrade zoner för hämtning och lämning samt, väl avskilda lastkajer för varutransporter och övrig trafik ska säkerställas. Parkeringsnormen (enligt Parkeringsstrategin Borlänge kommun) gäller vid större om- och vid alla nybyggnationer.

3.6 Tillgänglighet

Byggnader och utemiljöer ska anpassas så att god tillgänglighet uppnås, så att både förskolebarn och elever i grundskola och gymnasieskola med behov av särskilt stöd kan inkluderas i verksamheten samt möjliggöra att förskolan och skolans lokaler och utemiljöer är utformade på ett sådant sätt att barn och elever med olika funktionsvariationer kan nyttja förskola och skolans ytor enligt fastställda praxis så som Plan- och bygglagen (PBL) och Boverkets byggregler (BBR) föreskriver.

3.7 Arkitektur

Lokalerna ska vara estetiskt tilltalande och följa upprättade rumsfunktionsprogram framtaget för respektive byggnation. Arkitekturen ska spegla värden såsom lust, nyfikenhet och kreativitet.

3.8 Trygghet och säkerhet

Lokalerna skall utformas ur ett trygghetsperspektiv, med god överblickbarhet så att det skapas balans mellan barn och elevers behov av utmaningar och deras säkerhet.

Det kan ex. handla om:

- Uppdelning av skolan i mindre delar (årskurser/stadier) ”den lilla skolan i den stora skolan” med närhet till berörda funktioner. Det bidrar till samarbetsklimat och studiero i en trygg och flexibel lärmiljö som möter elevernas olika behov.
- Uppdelning av hemklassrum i de yngre årskurserna.
- Minimera ytor där elever kan hamna i ett trångt läge genom att skapa samband som delar elevflöden.
- Skapa förutsättningar för att passage/överblick och vuxennärvaro sker.
- Strävar efter få förflyttningar för elever.
- Möjlighet för elev i de äldre årskurserna samt gymnasieskolan att välja att stanna inom ”sin” del av skolan vid raster och mindre uppehåll.
- En säkerhetsaspekt som man behöver beakta vid nybyggnation eller ombyggnad av en skola är risken för våld och hotfulla situationer. Möjlighet till inrymning, utrymning och utestängning hanteras i samband med lokalernas utformning.

3.9 Inomhusmiljö

En förskola eller skola ska upplevas inbjudande och barn, elever och personal ska kunna känna sig stolta över och trivas i sina lokaler. Färgsättning och materialval anpassas till den verksamhet som ska bedrivas i lokalerna. Korridorer, passager, entréer och toaletter ska utformas så att barn och elever känner sig trygga. Lokalerna ska vara överblickbara för pedagoger, lärare och övrig personal utan att inkräkta på barns och elevers integritet. Ergonomi, akustik, ljus och övrig inomhusmiljö skall följa allmänna råd och aktuell forskning och utvecklingen i de olika områdena. Lokalernas utformning, arkitektur, möblering och materialval ska underlätta städningen. Andra viktiga parametrar för en god inomhusmiljö är orienterbarhet, siktlinjer, utblick samt tillgång till dagsljus.

3.10 Digitalisering och lärmiljöer

Förskolan och grundskolan använder sig mer och mer av digitala lärmiljöer. Det handlar om att involvera och möjliggöra digitala verktyg som en naturlig del i undervisningen.

Digitaliseringen ställer krav på att lokaler medger exempelvis användning av och räckvidd för trådlösa nätverk, projiceringsmöjligheter och förvaring och laddning av utrustning.

Digitala lösningar behöver utformas, i den mån det går, utifrån möjlighet att möta framtida teknik och behov. Det bör också skapas möjlighet att använda IT-stöd utomhus.

3.11 Utomhusmiljö

Utemiljöns storlek och dess utformning för skolor och förskolor utgår från Boverkets allmänna råd och rekommendationer. Detta säkerställs och beskrivs mer i detalj i varje enskilt projekts funktionsprogram.

Vid lokalisering och nyetablering ska närheten till utemiljöer och naturområden beaktas.

Lokalerna och byggnaderna ska ha god kontakt med utemiljön. Utemiljön ska vara utformad så att den möjliggör en god pedagogisk verksamhet. Läroplanen belyser vikten av en ändamålsenlig utemiljö och räknas som en del av arbetsmiljön. Utemiljön bör gärna sektioneras för att erbjuda olika typer av uteaktiviteter för olika behov och åldrar.

Utrymme för att genomföra skolans uppdrag inom idrott och hälsa ska säkerställas.

3.12 Personalutrymmen

Utformningen av kontor och administrativa lokaler skall vid nyproduktion erbjuda goda förutsättningar för det pedagogiska arbetet. Vi eftersträvar gemensamma arbetsplatser utanför klassrum och förskoleavdelningar för att möjliggöra samarbete och kollegialt lärande.

3.13 Miljö, hållbarhet och kvalitet

I enlighet med kommunens övergripande krav gällande giftfria miljöer och miljökriterier, så skall god och långsiktig inomhusmiljö gälla för våra byggnader. För såväl materialval och teknisk utformning ska man ta hänsyn kring miljöfrågor, detta för att uppnå såväl långsiktig hållbarhet som en god vistelsemiljö för barn, elever och personal.

Det är bland annat därför som målsättningen finns att tillfälliga lokaler så fort som möjligt ersätts med permanenta lösningar för verksamheten.

4 Styrdokument

4.1 Lagstiftning, allmänna råd

Nedan listas de lagstiftningar, författningar etc. som berörs i riktningarna samt fastighetsägarens anvisningar och funktionskrav. Listorna gör inte anspråk på att vara kompletta.

- Skollagen (2010:800)
- Lag (2018:1197) om Förenta nationernas konvention om barnets rättigheter
- Läroplan för förskolan, LPFÖ 98, reviderad 2010
- Allmänna råd med kommentarer om förskolan, Skolverket 2013
- Läroplan och kursplaner för grundskolan, Lgr 11
- Arbetsmiljölagen (AM 1977:1160)
- Miljöbalken (MB 1998:808)
- Livsmedelslagen (LML 1971:511)
- Hälso- och sjukvårdslagen (1982:763, 2d) avseende elevhälsa
- Boverkets allmänna råd om friyta för lek och utevistelse vid fritidshem, förskolor, skolor eller liknande verksamhet, BFS 2015:1 – FRI 1
- Folkhälsomyndighetens allmänna råd om buller, temperatur, ventilation och städning, FoHMFS 2014:13, 2014:17, 2014:18 och 2014:19
- Plan och bygglagen (PBL, 2010:900)
- Plan och byggförordningen, PBF (2011:338)
- Boverkets byggregler BBR 22
- Produktsäkerhetslagen (PSL 2004:451)
- Tekniska riktlinjer, SRF Bro08:2 – Automatiska brandlarmanläggningar och släcksystem
- Arbetsmiljöverkets föreskrift AFS 2009:2 om arbetsplatsernas utformning
- Buller (AFS 2005:16)
- Ljus- och belysning – belysning av arbetsplatser – Del 1 Arbetsplatser inomhus SS – EN 12464-1 (Svensk standard för belysningsstyrka arbetsområden)
- Svensk standard för fettavskiljare SS-EN 1825-1 och SS-EN 1825-2

4.2 Kommunala styrdokument

Kommunala styrdokument som berörs i dokumentet samt fastigägarens anvisningar och funktionskrav listas nedan. Listan gör inte anspråk att vara komplett.

- Strategisk plan för Borlänge kommun 2020–2023
- Borlänge kommun miljöstrategi och miljöplan 2021-2030
- Fördjupande översiktsplan för Borlänge tätort
- Utbyggnadsplan för Borlänge kommun 2018–2029
- Serviceplan för Borlänge kommun 2019–2022
- Träbyggnadsstrategi för Borlänge kommun
- Parkeringsstrategi för Borlänge kommun
- Borlänge Arkitekturprogram